

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОТИДІЇ ВІЙСЬКОВИМ АДМІНІСТРАТИВНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ

Куліджанова С. Е.

студентка

Навчально-науковий інститут права

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

вул. Володимирська, 60, Київ, Україна

orcid.org/0009-0001-6480-9082

sonechkakulidzhanova@gmail.com

Пашинський В. Й.

доктор юридичних наук, доцент,

доцент кафедри адміністративного права та процесу

Навчально-науковий інститут права

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

вулиця Володимирська, 60, Київ, Україна

orcid.org/0000-0001-7349-2227

vpash64@ukr.net

Ключові слова:

*адміністративне
правопорушення, військове
правопорушення, військове
адміністративне
правопорушення, військове
кримінальне правопорушення,
кваліфікація військового
правопорушення.*

У статті досліджено динаміку та специфічні ознаки розвитку нормативно-правової бази, якою врегульовано військові адміністративні правопорушення. Визначено, що сучасна правова база у цій сфері є відносно новою та відображає етап формування державної політики протидії та боротьби з військовими адміністративними правопорушеннями, який фактично розпочинається з 2015 року. У статті зазначається про важливість превенції військових адміністративних правопорушень, як однієї з цілей державно-правової політики в умовах війни, враховуючи те, що вони створюють загрозу для обороноздатності держави.

Внаслідок дослідження наукових праць в окресленій сфері встановлено, що питанню правового регулювання зазначеного виду адміністративних правопорушень приділено недостатньо уваги, причому як у роботах вітчизняних, так і зарубіжних авторів. Також, було проаналізовано фактори розвитку державної політики протидії військовим правопорушенням та встановлено, що найбільш вагомий вплив має саме група соціальних факторів, одним з яких і виступає російська військова агресія проти України.

Основна увага у статті приділена розгляду аспекту співвідношення військових адміністративних і кримінальних правопорушень. Зокрема, проведено порівняльний аналіз Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України в частині положень, що встановлюють юридичну відповідальність за військові правопорушення на предмет їх узгодженості та несуперечності. Зазначено і про об'єктивні причини існування проблеми з розмежуванням цих видів військових правопорушень: вони мають однаковий родовий об'єкт, тобто порядок несення військової служби, подібне коло суб'єктів, а в окремих випадках навіть споріднені правові склади за ознаками об'єктивної сторони.

За результатами дослідження виявлено ряд проблем щодо розмежування кримінальних та адміністративних військових правопорушень, а саме неузгодженість статей Кримінального кодексу України та Кодексу

України про адміністративні правопорушення в частині розміру санкцій; відсутність єдиного критерію та підходу до кваліфікації військових правопорушень, що призводить до труднощів розмежування однотипних юридичних складів військових адміністративних і кримінальних правопорушень; недостатню розробленість правових конструкцій статей глави 13-Б Кодексу України про адміністративні правопорушення; недотримання принципу юридичної визначеності в положеннях Кримінального кодексу України та Кодексу України про адміністративні правопорушення, про що свідчить відсутність нормативного визначення окремих понять, які застосовуються законодавцем для конструювання диспозиції статей і мають значення для правильної кваліфікації діянь суб'єкта.

У висновках запропоновано можливі шляхи вирішення виявлених недоліків нормативної бази, головним чином шляхом внесення відповідних змін у санкції окремих статей Кримінального Кодексу та Кодексу України про адміністративні правопорушення, усунення суперечностей, що провокують можливість пом'якшення або уникнення відповідальності за військові правопорушення. Крім того, зазначено про необхідність подальшого вдосконалення правового забезпечення державної політики протидії військовим адміністративним правопорушенням.

ACTUAL PROBLEMS OF LEGAL ENSUREMENT OF COMBATING MILITARY ADMINISTRATIVE OFFENSES

Kulidzhanova S. E.

Student

*Educational and Scientific Institute of Law
of Taras Shevchenko National University of Kyiv
Volodymyrska str., 60, Kyiv, Ukraine
orcid.org/0009-0001-6480-9082
sonechkakulidzhanova@gmail.com*

Pashinsky V. Y.

*Doctor of Judicial Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Administrative Law and Procedure
Educational and Scientific Institute of Law
of Taras Shevchenko National University of Kyiv
Volodymyrska str., 60, Kyiv, Ukraine
orcid.org/0000-0001-7349-2227
vpash64@ukr.net*

Key words: *administrative offense, military offense, military administrative offense, military criminal offense, qualification of military offense.*

The article examined the dynamics and specific features of the development of the legal framework that regulates military administrative offenses. It was determined that the modern legal framework in this area is relatively new and reflects the stage of formation of the state policy of countermeasures and combating military administrative offenses, which actually began in 2015. In the article, the importance of the prevention of military administrative offenses was determined as one of the goals of state legal policy in wartime, as they endanger to the state's defense capability.

In consequence of the study of scientific works in the outlined field, it was established that insufficient attention is paid to the issue of legal regulation

of this type of administrative offenses, and both in the works of ukrainean and foreign authors. Also, the factors of the development of the state policy of combating military offenses were analyzed and it was established that the group of social factors has the most significant influence, one of which is the russian military aggression against Ukraine. The main attention in the article is devoted to the consideration of the aspect of the ratio of military administrative and criminal offenses. In particular, a comparative analysis of the Code of Ukraine on Administrative Offenses and the Criminal Code of Ukraine was carried out in terms of the provisions establishing legal responsibility for military offenses in terms of their consistency and non-contradiction. The objective reasons for the problem of distinguishing between these types of military offenses also were indicated: they have the same generic object – the order of military service; similar circle of subjects and in some cases even related legal structures according to the characteristics of the objective side.

According to the results of the study, a number of problems regarding the distinction between criminal and administrative military offenses were identified, in particular the inconsistency of the articles of the Criminal Code of Ukraine and the Code of Ukraine on Administrative Offenses in terms of the sanctions; the absence of a single criterion and approach to the qualification of military offenses, which leads to difficulties in distinguishing the similar type of legal structures of military administrative and criminal offenses; insufficient development of the legal constructions of the articles of Chapter 13-B of the Code of Ukraine on administrative offenses; non-compliance with the principle of legal certainty in the Criminal Code of Ukraine and the Code of Ukraine on Administrative Offenses, which is indicated by the absence of a normative definition of certain concepts that were used by the legislator to construct the disposition of articles and are important for the correct qualification of the subject's actions.

In conclusions it was suggested possible ways to solve the identified shortcomings of the regulatory framework, mainly by amending sanctions of certain articles of the Criminal Code of Ukraine and the Code of Ukraine on Administrative Offenses, eliminating contradictions that provoke the possibility of mitigating or avoiding responsibility for military offenses. In addition, it was stated about the need for further improvement of the legal support of the state policy of combating military administrative offenses.

Вступ. Від початку повномасштабної російської військової агресії Збройні Сили України та інші військові формування стали ефективною гарантією захисту життя і здоров'я населення України, її територіальної цілісності, суверенітету та незалежності. Відтак, забезпечення їх належного функціонування на даний час є одним з найважливіших завдань державної політики. Один зі способів реалізації цього завдання – превенція та боротьба з правопорушеннями, що посягають на встановлений порядок несення військової служби та несуть суттєву загрозу для обороноздатності держави, боєздатності і ефективності виконання покладених на сили оборони завдань. Важливим елементом протидії військовим правопорушенням є якісне нормативно-правове регулювання юридичної відповідальності за військові адміністративні правопорушення.

Військові адміністративні правопорушення являють собою протиправну, винну дію чи бездіяльність, що посягає на встановлений порядок несення військової служби і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність. Вони є достатньо новим видом адміністративних правопорушень, що у свою чергу зумовлює недостатню розробленість нормативної бази, відсутність єдиного підходу до їх кваліфікації, сформованого у судовій практиці та певні проблеми щодо узгодженості з іншими нормативними джерелами. Саме тому, дослідження окремих аспектів правового регулювання військових адміністративних правопорушень дозволить визначити його проблематику та запропонувати можливі шляхи вдосконалення.

Аналіз останніх наукових досліджень та публікацій: Проблематика мілітаризованої державної служби, зокрема, в аспекті адміні-

стративної відповідальності військовослужбовців, неодноразово ставало предметом досліджень науковців. Питання юридичної відповідальності за військові правопорушення та визначення основних її ознак досліджував Карпенко М.І. [1, с. 88-98]. Окремі аспекти кваліфікації військових адміністративних правопорушень розглядав Остапенко О. І. [2, с. 92-98]. Характеристику інститутів кримінальної та адміністративної відповідальності військовослужбовців та критерії розмежування військових злочинів і проступків досліджували Подоляка А. М. та Дьомін Ю. М. [3, с. 47-54].

Варто зазначити і про підхід до розуміння юридичної відповідальності за військові правопорушення в інших державах. До прикладу, М. А. Камінський [4, с. 30-32] виділяє лише два її види – кримінальну та дисциплінарну відповідальність військовослужбовців і розглядає їх як складову предмету військового права Республіки Польща. Подібна тенденція прослідковується і у правових системах інших європейських країн. При характеристиці санкцій за військові правопорушення у правовій системі Франції, Георг Нольте [5, с. 318-326] зазначає, що вони охоплюються дисциплінарним та військовим кримінальним правом, натомість саме військові адміністративні правопорушення не виділені в окрему групу.

Попри те, що питання кваліфікації та юридичної відповідальності за різні види військових правопорушень, в тому числі адміністративні, неодноразово ставали об'єктом досліджень, існуюча нормативна база у сфері військових адміністративних правопорушень містить рід недоліків, що зумовлює подальші наукові пошуки щодо її удосконалення.

Цілі статті. Ціллю даної статті є аналіз нормативно-правової бази у сфері військових адміністративних правопорушень, що є основою для здійснення правового регулювання протидії зазначеному виду адміністративних правопорушень; визначення основних проблем що знижують якість правового регулювання та правозастосовної діяльності щодо притягнення до адміністративної відповідальності за військові адміністративні правопорушення; визначення оптимальних шляхів їх усунення.

Виклад основного матеріалу дослідження. В першу чергу, варто розглянути нормативно-правову базу у сфері військових адміністративних правопорушень. Адже саме на нормативному рівні відображається формування державної політики щодо протидії зазначеному виду адміністративних правопорушень.

Розвиток правового забезпечення протидії військовим адміністративним правопорушенням значною мірою визначається саме соціаль-

ними факторами, розвитком суспільних відносин. З огляду на специфіку адміністративної відповідальності військовослужбовців, роль такого фактору виконує російська військова агресія війна Росії проти України. Зміни у правовому регулюванні цієї сфери відбулись після початку війни у 2014 р. та внаслідок повномасштабного вторгнення у 2022 році.

Так, у 2015 р., зважаючи на необхідність підтримання правопорядку і військової дисципліни, Кодекс України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) було доповнено главою 13-Б «Військові адміністративні правопорушення» [6]. Це дало початок адміністративно-правовому регулюванню військових адміністративних правопорушень. Крім того, змін зазнала і система адміністративних стягнень: ст. 24 КУпАП було доповнено п. 8 (арешт з утриманням на гауптвахті), а також додано ст. 32-1 «Арешт з утриманням на гауптвахті». Засади адміністративної військовослужбовців та прирівняних до них осіб, особливості призначення покарань за такі правопорушення встановлені у ст. 15 КУпАП. Вона передбачає можливість притягнення до дисциплінарної та адміністративної відповідальності за вчинення адміністративних правопорушень, а також встановлює адміністративну відповідальність за передбачені КУпАП правопорушення, з умови, що вони не тягнуть за собою кримінальну відповідальність.

Від початку, більшість статей глави 13-Б передбачали лише основний юридичний склад, з санкцією у формі арешту з утриманням на гауптвахті. Такий підхід до встановлення санкції виключно у форму арешту з утриманням на гауптвахті для всіх без винятку статей глави викликає певні питання, адже у ст. 32-1 зазначається, що даний вид адміністративних стягнень застосовується лише у виключних випадках за окремі види військових адміністративних правопорушень.

Подальші зміни у правовому регулюванні дещо вдосконалили правове регулювання системи військових адміністративних правопорушень. У 2017 р. для всіх правопорушень, передбачених главою 13-Б, було встановлено кваліфіковані склади. Кваліфікуючою ознакою виступив факт вчинення правопорушення в умовах «особливого періоду», що розпочався з моменту оголошення часткової мобілізації ще у 2014 р. відповідно до Указу Президента України «Про часткову мобілізацію» від 17.03.2014 № 303/2014 [7]. Також, було встановлено альтернативні санкції, які передбачали можливість призначення в якості покарання ще й штрафу.

Внаслідок повномасштабної російської військової агресії, у 2022 р. відбулась хвиля посилення покарань щодо усіх статей глави 13-Б КУпАП.

Відтак було суттєво підвищено розміри штрафів та строк арешту з утриманням на гауптвахті як для основного, так і для кваліфікованих складів правопорушень. Тенденція до посилення санкцій об'єктивно зумовлена станом війни та необхідністю підтримання військової дисципліни.

В контексті співвідношення адміністративних та кримінальних правопорушень можна виділити три основні проблеми: неузгодженість статей Кримінального Кодексу України (далі – ККУ) [8] та КУпАП в частині санкцій, відсутність єдиних стандартів кваліфікації військових правопорушень, що призводить до складнощів у розмежуванні подібних складів адміністративних та кримінальних правопорушень та недосконалість юридичних конструкцій статей глави 13-Б КУпАП.

На основі порівняльного аналізу розділу XIX КК «Військові кримінальні правопорушення» та глави 13-Б КУпАП «Військові адміністративні правопорушення» можна виявити невідповідність у розмірах штрафів за подібні правопорушення. Така ситуація зумовлена прийняттям Закону України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей несення військової служби в умовах воєнного стану чи в бойовій обстановці» від 13.12.2022 № 2839-IX, який передбачає посилення санкцій шляхом підвищення розмірів штрафів виключно за військові адміністративні правопорушення, натомість не змінює розміру покарань за кримінальні [9].

До прикладу, ч. 1 ст. 172-12 КУпАП та ч. 1 ст. 412 ККУ, в яких за необережне знищення або пошкодження військового майна як військове кримінальне правопорушення передбачено штраф у розмірі до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а за адміністративне - від ста до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Невідповідність має місце і між ч. 1 ст. 172-15 КУпАП та ч. 1 ст. 425 ККУ: в межах адміністративної відповідальності за недбале ставлення до військової служби передбачено штраф від ста до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а в межах кримінальної – від двохсот вісімдесяти п'яти до трьохсот двадцяти п'яти. Неузгодженість між покараннями, передбаченими КК та КУпАП негативно впливає як на якість нормативно-правової бази, так і на правозастосування таких норм. Адже розмір санкції перебуває у прямій залежності від рівня суспільної небезпечності діяння.

Якщо невідповідність між санкціями КК та КУпАП виникла лише у 2023р., то проблема пов'язана з розмежуванням військових адміністративних та кримінальних правопорушень

існує достатньо давно. Їх юридичні склади мають однаковий родовий об'єкт, тобто встановлений порядок несення військової служби, тотожне коло суб'єктів, адже вчиняються військовослужбовцями та прирівняними до них особами, резервістами та військовозобов'язаними, а в деяких випадках юридичні склади адміністративних та кримінальних правопорушень є спорідненими за ознаками об'єктивної сторони.

За загальним правилом, основним критерієм розмежування адміністративних та кримінальних правопорушень є рівень суспільної небезпеки. Нормативним орієнтиром слугує ст. 9 КУпАП, відповідно до якої за визначені КУпАП порушення передбачено настання адміністративної відповідальності, якщо за своїм характером вони не тягнуть за собою відповідно до закону кримінальної відповідальності.

Ознака високої суспільної небезпечності, що властива саме військовим кримінальним правопорушенням може мати різні нормативні орієнтири, наприклад: «істотна шкода» у ч. 1 ст. 426 КК та ч. 1 ст. 172-16 КУпАП у частині ненаправлення військовою службовою особою до органу досудового розслідування повідомлення про підлеглого, який вчинив кримінальне правопорушення, а також іншого умисного невиконання військовою службовою особою своїх службових обов'язків; «тяжкі наслідки» - для ч. 1 ст. 419 КК та ч. 1 ст. 172-18 КУпАП тощо. Такий підхід можна застосувати за умови, що об'єктивні сторони юридичних складів, встановлених КК та КУпАП збігаються.

Натомість, існують випадки, коли не видається можливим розмежувати військові адміністративні та кримінальні правопорушення виключно за ознакою суспільної небезпеки. В якості прикладу варто розглянути ч. 1 ст. 426 КК в частині «умисного неприпинення кримінального правопорушення, що вчиняється підлеглим» та ч. 1 ст. 172-16 КУпАП щодо «умисного нежиття заходів щодо припинення кримінального правопорушення, що вчиняється підлеглим». Як зазначено в Огляді судової практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду за 2022 рік ці правопорушення є різними за ознакою об'єктивної сторони [10, с. 44-45].

У Постанові Об'єднаної Палати Кримінального Касаційного Суду Верховного Суду від 17.11.22 у справі № 686/13801/16-к наведено обґрунтування підстав розмежування цих правопорушень. Так, у випадку адміністративного правопорушення формулювання «нежиття заходів» розглядається як невиконання службового обов'язку щодо припинення кримінального правопорушення, що вчиняється підлеглим, шляхом залучення непідконтрольних та непідпорядкованих суб'єкту осіб. Натомість, кримінальне являє

собою спеціальний вид причетності до кримінального правопорушення у виді потурання його вчиненню за відсутності ознак співучасті з підлеглим і полягає у невиконанні обов'язку самостійно або за допомогою підконтрольних чи підлеглих осіб припинити вчинення такого правопорушення [11].

Внаслідок змін, внесених до КК та КУпАП у 2022 р., в основу розмежування деяких військових кримінальних та адміністративних правопорушень було покладено ознаку вчинення діяння в умовах воєнного стану. Відтак, діяння, що входять до об'єктивної сторони ст. 172-10, 172-11, 172-13 КУпАП мають кваліфікуватися як кримінальні правопорушення при їх вчиненні в умовах воєнного стану. З одного боку, такий підхід законодавця є обґрунтованим, адже під час війни порушення порядку несення військової служби дійсно становлять підвищену суспільну небезпеку. З іншого боку, не завжди можливо безперешкодно перекваліфікувати військове адміністративне правопорушення на відповідне йому кримінальне.

Наприклад, у ч. 2 ст. 172-10, що встановлює відповідальність за відмову від виконання законних вимог командира вжито формулювання «крім воєнного стану». Проте, в КК немає прямого «відповідника» цій статті, натомість подібні діяння передбачені ст. 402 та 403 КК. У Висновку Головного науково-експертного управління Апарату ВРУ на проект Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України, Кодексу України про адміністративні правопорушення та інших законодавчих актів України щодо особливостей несення військової служби в умовах воєнного стану чи в бойовій обстановці» вказується на суттєві недоліки такої конструкції [12].

Зокрема зазначається, що у деяких випадках таке діяння може мати форму необережності, а також у статутах ЗСУ не існує положення, яке б визначало, що усі законні вимоги командира є наказами. Тобто, за відсутності ознак непокорі (відкритої відмови виконати наказ начальника), а також іншого умисного невиконання наказу, такі діяння, вчинені в умовах воєнного стану, належить кваліфікувати за ч. 1 ст. 172 КУпАП. В такому випадку, замість посилення покарання з огляду на вчинення правопорушення в умовах воєнного стану, як того прагнув законодавець, є ризик пом'якшення відповідальності.

Навіть презюмуючи, що усі вимоги командира можна вважати законними наказами, проблеми щодо розмежування діянь все одно наявні, особливо щодо ст. 402 КК та ст. 172-10 КУпАП. Оскільки у частинах перших зазначених статей немає чіткої нормативної вказівки на суспільну небезпечність як підставу розмежування, то

основною відмінністю між непокорю та відмовою від виконання законних вимог командира (начальника) є те, можна вважати відкритою форму непокорі, як відмови виконувати наказ. Проте, розглядати таку ознаку як достатню підставу для розмежування таких адміністративних та кримінальних правопорушень не видається доцільним. По-перше, відмова від виконання законних вимог командира може бути як відкритою, так і ні. По-друге, об'єктивна сторона ст. 402 КК передбачає ще й діяння у формі «іншого умисного невиконання наказу», у зміст якого можна включити і не відкрите відмову від виконання законних вимог командира. Тобто тут прослідковується нечіткість формулювань, що є суперечить вимогам до правових норм.

Аналізуючи судову практику також можна дійти висновку, що відкрита форма невиконання наказу, дійсно не є підставою для розмежування ст. 402 КК та ст. 172-10 КУпАП. Зокрема, Постановою Білгород-Дністровського міськрайонного суду Одеської області у від 12.12.2022 справі № 495/9920/22 особу було визнано винною у вчиненні діянь, передбачених ч. 2 ст. 172-10 КУпАП, попри те, що вона відкрито відмовилась виконувати наказ командира військової частини [13].

Ризики щодо можливого пом'якшення відповідальності через подібне використання ознаки вчинення діяння в умовах воєнного стану та певної невідповідності в цьому плані між нормами КК та КУпАП мають місце і в ст. 172-11 та ст. 172-13 КУпАП. Зокрема, на основі положень ч. 3 ст. 172-11 КУпАП можна зробити висновок, що у разі вчинення діянь, що становлять об'єктивну сторону цієї статті, тобто самовільного залишення військової частини або місця служби тривалістю до десяти діб, в умовах воєнного стану, за умови, що суб'єктом є військовозобов'язаний або резервіст такі діяння можуть кваліфікуватись виключно як адміністративне правопорушення. Це пов'язано з тим, що ст. 407 КК, яка встановлює споріднений до ст. 172-11 КУпАП юридичний склад, в якості суб'єкта передбачено лише військовослужбовця.

Можливість пом'якшення відповідальності через невідповідність положень КК та КУпАП має місце у ст. 172-13 КУпАП. Таким чином, ч. 2 ст. 172-13 КУпАП, виключає можливість притягнення до адміністративної відповідальності за зловживання військовою службовою особою владою або службовим становищем, якщо воно вчинене в умовах воєнного стану. Проте розділ XIX КК містить не містить відповідної статті, а ст. 426-1 передбачає лише перевищення військовою службовою особою влади чи службових повноважень.

Варто зазначити, що в розумінні КК зловживання влади та перевищення повноважень не

є тотожними діяннями, тому і співвіднести між собою їх не можна. Адже, перевищення, відповідно до ч.1 ст. 426-1 КК, визначається як умисне вчинення дій, які явно виходять за межі наданих особі прав чи повноважень. Натомість під зловживанням, за ч. 1 ст. 364 КК, розуміється умисне, з метою одержання будь-якої неправомірної вигоди для самої себе чи іншої фізичної або юридичної особи використання службовою особою влади чи службового становища всупереч інтересам служби, якщо воно завдало істотної шкоди охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб. Крім того, ст. 364 КК «Зловживання владою або службовим становищем», не повністю відповідає об'єктивній стороні ст. 172-13 КК. По-перше, вона є загальною і не встановлює військовослужбовців або прирівняних осіб, резервістів та військовозобов'язаних як спеціальних суб'єктів; по-друге, не містить ознаки вчинення діяння в умовах воєнного стану. Діяння, передбачені ч. 1 ст. 172-13 КУпАП теоретично можуть бути кваліфіковані як за ч.1 цієї статті, так і за ст. 364 КК. Проте, з огляду на санкції цих статей покарання буде явно не співмірним вчиненому діянню.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Підсумовуючи, можна виділити ряд проблем у правовому забезпеченні протидії військовим адміністративним правопорушенням та визначити можливі шляхи їх вирішення:

– В першу чергу, це відсутність системного підходу у встановленні розмірів санкцій у КК та КУпАП для деяких правопорушень. Необхідно внести зміни до ч. 1 ст. 412 та ч. 1 ст. 425 КК та підвищити розміри штрафів, щоб узгодити їх із санкціями ч. 1 ст. 172-12 та ст. 172-15 КУпАП відповідно;

– По-друге, існує проблема у встановленні співвідношення понять «накази командира (начальника)» та «законні вимоги командира». Тому, було б доречно надати нормативне визначення поняття «законні вимоги», до прикладу у статутах збройних сил або в примітці до ст. 172-10 КУпАП;

– Також, існує потреба встановити нормативний орієнтир для розмежування ч. 1 ст. 402 КК та ч. 1 ст. 172-10 КУпАП, оскільки на даний момент формулювання цих статей не дають змоги визначити конкретні ознаки, за якими була б можливість здійснити правильну кваліфікацію діяння.

– Крім того, через неузгодженість норм КК та змін, внесених до КУпАП існує ризик пом'якшення відповідальності за деякі правопорушення. Зокрема, у КК не передбачено відповідальність для резервістів та військовозобов'язаних за самовільне залишення військової частини або місця служби в умовах воєнного стану, натомість ч. 4 ст. 172-11 виключає адміністративну відповідальність за такі діяння. Подібна ситуація має місце і щодо ст. 172-13 КУпАП. Відтак, існує потреба внесення змін до КК, які б встановили кримінальну відповідальність за названі діяння.

Отже, зміни у правовому регулюванні адміністративної відповідальності військовослужбовців, дійсно є об'єктивно необхідними в умовах війни. При цьому необхідно не лише реагувати на спричинені війною виклики, але й забезпечувати якість нормативної бази, особливо в аспекті дотримання принципу правової визначеності та системного підходу до питань юридичної відповідальності військовослужбовців. Очевидною та нагальною є необхідність подальшого вдосконалення правового забезпечення протидії військовим адміністративним правопорушенням, зокрема шляхом усунення неузгодженостей нормативно-правової бази щодо відповідальності за військові правопорушення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Карпенко М.І. Окремі питання юридичної відповідальності суб'єктів військових правопорушень. *Юридична наука*. 2015. № 8. С. 88–98.
2. Остапенко О. І. Про юридичну кваліфікацію військових адміністративних правопорушень. *Academic Journals and Conferences*. 2016. С. 92–98. URL: http://science2016.lp.edu.ua/sites/default/files/Full_text_of_%20papers/vnulpurn_2016_837_16.pdf (дата звернення: 26.05.2023).
3. Подоляка А. М., Дьомін Ю. М. щодо розмежування військових адміністративних правопорушень від кримінальних правопорушень. *Право.ua*. 2021. № 2. С. 47–54. URL: <https://doi.org/10.32782/law.ua.2021.2.7> (дата звернення: 27.05.2023).
4. Kaminski M. A. Military Law in the Republic of Poland. *Scientific and Technical Journal*. 2019. Safety & Defense 5(2) 28–34. P. 30–32.
5. Nolte G. *European military law systems*. Berlin: De Gruyter Rech, 2003.
6. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України, Кодекс від 07.12.1984 № 8073-Х. *Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР)* 1984, додаток до № 51, ст. 1122. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80732-10#Text> (дата звернення: 27.05.2023).
7. Про часткову мобілізацію : Указ Президента України від 17.03.2014 р. № 303/2014 : затв. Законом України від 17.03.2014 № 1126-VII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2014,

- № 15, ст. 328. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/303/2014#Text> (дата звернення: 27.05.2023).
8. Кримінальний кодекс України : Закон, Кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2001, № 25-26, ст. 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 27.05.2023).
 9. Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей несення військової служби в умовах воєнного стану чи в бойовій обстановці : Закон України від 13.12.2022 р. № 2839-IX. *Офіційний вісник України*. № 13, ст. 13 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2839-20#Text> (дата звернення: 27.05.2023).
 10. Огляд судової практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду за 2022 рік. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/oglyady/Oglyad_KKS_2022.pdf (дата звернення: 27.05.2023).
 11. Постанова Об'єднаної Палати Кримінального Касаційного Суду Верховного Суду від 17.10.2022 у справі № 686/13801/16-к. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106940469> (дата звернення: 27.05.2023).
 12. Висновок Головного науково-експертного управління Апарату ВРУ на проект Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України, Кодексу України про адміністративні правопорушення та інших законодавчих актів України щодо особливостей несення військової служби в умовах воєнного стану чи в бойовій обстановці». *Електронний кабінет громадянина*. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1575398> (дата звернення: 30.05.2023).
 13. Постанова Білгород-Дністровського міськрайонного суду Одеської області у від 12.12.2022 справі № 495/9920/22. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107804539> (дата звернення: 27.05.2023).

REFERENCES

1. Karpenko, M. I. (2015). Okremi pytannia yurydychnoi vidpovidalnosti subiektiv viiskovykh pravoporushen. *Yurydychna nauka*, (8), 88–89. [in Ukrainian]
2. Ostapenko O. I. (2016). Pro yurydychnu kvalifikatsiiu viiskovykh administratyvnykh pravoporushen. *Academic Journals and Conferences*, 92–98. [in Ukrainian]. URL: http://science2016.lp.edu.ua/sites/default/files/Full_text_of_%20papers/vnulpurn_2016_837_16.pdf
3. Podoliaka, A. M., & Domin, Yu. M. (2021). shchodo rozmezhuвання viiskovykh administratyvnykh pravoporushen vid kryminalnykh pravoporushen. *Pravo.ua*, (2), 47–54. [in Ukrainian]. URL: <https://doi.org/10.32782/law.ua.2021.2.7>
4. Kamiński, M. A. (2020). Military law in the republic of poland. *Safety & Defense*, 5(2), 28–34. URL: <https://doi.org/10.37105/sd.51>
5. Nolte G. (2003). *European military law systems*. Berlin: De Gruyter Rech.
6. Kodeks Ukrainy pro administratyvni pravoporushennia (statti 1 - 212), Kodeks Ukrainy № 8073-X (2023). [in Ukrainian]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80732-10#Text>
7. Pro chastkovu mobilizatsiiu, Ukaz Prezydenta Ukrainy № 15/2015 (2015). [in Ukrainian]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/15/2015#Text>
8. Kryminalnyi kodeks Ukrainy, Kodeks Ukrainy № 2341-III (2023). [in Ukrainian]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
9. Pro vnesennia zmin do Kodeksu Ukrainy pro administratyvni pravoporushennia, Kryminalnoho kodeksu Ukrainy ta inshykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo osoblyvosti nesennia viiskovoi sluzhby v umovakh voiennoho stanu chy v boiovii obstanovtsi, Zakon Ukrainy № 2839-IX (2022). [in Ukrainian]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2839-20#Text>
10. Ohliad sudovoi praktyky Kasatsiinoho kryminalnoho sudu u skladi Verkhovnoho Sudu za 2022 rik. (b. d.). [in Ukrainian]. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/oglyady/Oglyad_KKS_2022.pdf
11. Ob'iednana palata Kasatsiinoho kryminalnoho sudu Verkhovnoho Sudu, 17 zhovtnia 2022, sprava № 686/13801/16-k. [in Ukrainian] URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106940469>
12. Vysnovok Holovnoho naukovo-ekspertnoho upravlinnia Aparatu VRU na proekt Zakonu Ukrainy «Pro vnesennia zmin do Kryminalnoho kodeksu Ukrainy, Kodeksu Ukrainy pro administratyvni pravoporushennia ta inshykh zakonodavchykh aktiv Uk. (b. d.). [in Ukrainian] URL: <https://doi.org/https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1575398>
13. Bilhorod-Dnistrovskiyi miskraionnyi sud Odeskoi oblasti, 12 hrudnia 2022, sprava № 495/9920/22. [in Ukrainian] URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107804539>